

## DEMOKRACIJA, ČLOVEKOVE PRAVICE, MANJŠINE - PROJEKT SVETA EVROPE

*Vera Klopčič*

Projektna skupina je bila ustanovljena v letu 1993 v okviru Odbora za kulturno sodelovanje Sveta Evrope (CDCC) z namenom uresničiti eno od zamisli Dunajskega vrha 1993 o uresničevanju pravic manjšin v procesu razvoja demokracije in spoštovanje človekovih pravic.

Sestavljajo jo predstavniki 4 odborov, ki delujejo kot podobori. Odbora za kulturno sodelovanje (za izobraževanje, za kulturo, za kulturno dediščino, za višje izobraževanje in izobraževalno raziskovalni odbor) ter cca 20 ekspertov ki so bili izbrani med več kot 100-mi predlaganimi kandidati držav članic Sveta Evrope.

Cilj dela projektne skupine je, da z seminarji in delavnicami, pilotskimi projekti in "case studies" prispeva k izboljšanju položaja manjšin v posameznih državah. Z predstavitvijo primerov "dobrih izkušenj" in z spoznavanjem in izmenjavo rezultatov le-teh, se ustvarijo možnosti za izgrajevanje medsebojnega zaupanja, kar je pogoj za sožitje med različnimi skupinami.

Vsebinsko izhaja projektna skupina iz potrebe po ustvarjanju pogojev multikulturne družbe in kot "manjšine" razume vse etnične oz. kulturne nedominantne skupine. Ta pristop je obrazložila v svojem poročilu (DECS/SE DHRM, februar 1997) tudi predsednica ga. Theresa Mangot.

V poročilu o implementaciji projekta, ki ga je pripravil sekretariat (oddelek za izobraževanje, kulturo in šport - DECS/SE/DHRM) in obravnava predvsem prispevek projektne skupine na izobraževalnem področju je med drugim zapisano, da pomeni delo projektne skupine "pomemben praktični odgovor na priporočila Dunajskega vrha". Poročilo zajema pregled dejavnosti projektne skupine skozi naslednja oblike dela: pilotski projekti, case studies, seminarji in delavnice (workshops) in številne praktične dejavnosti, ki so prispevale k izboljševanju učnih pripomočkov. Vse te dejavnosti so bile usmerjene k oblikovanju možnosti za pospeševanje načel interkulturalizma in spoštovanja različnosti v sodobnih demokratičnih družbah.

### **Pregled dejavnosti projektne skupine**

Pilotski projekti so zajeli različna področja, ob upoštevanju pragmatičnega pristopa in z vključevanjem učiteljev in sodelavcev v šolah in drugih ustanovah:

- Projekt št. 1 - "Strategije in razvoj izobraževanje na osnovni in drugi stopnji" (Romunija), - v sodelovanju z Inštitutom za interkulturalizem iz Temišvara

- Projekt št. 2 - "Analiza vprašanja manjšin glede vloge, ki jo lahko ima pokuk zgodovine in zgodovinskih učbenikov" (Slovaška)
- Projekt 3 - "Izobraževanje za demokratično državljanstvo" (Rusija)
- Projekt 4 - "Zgodovina in identiteta" (Avstrija, Češka, Slovaška, Madžarska in Slovenija), - koordinator za Slovenijo je mag. Sonja Novak Lukanovič.
- Projekt 5 - "Pravica do dediščine in izobraževanje"

## 2. Case Studies:

V študijah so predstavljeni primeri urejanja položaja manjšin v posameznih državah. Med njimi je tudi Case study, ki se nanaša na dvojezično izobraževanje v Sloveniji. Eksperta Sveta Evrope g. Birzea in ga. Tomova, sta v novembru 1995 v Sloveniji obiskala dvojezične ustanove in pripravila poročilo.

## 3. Seminarji in delavnice:

- seminar "Posebnosti in univerzalnost": Problemi identitet (Klingenthal, 23.-25. junij),
- delavnica "Demokracija, človekove pravice, manjšine v novih evropskih demokracijah" (Lohusali 19.-23. oktober 1994). Delavnice se je kot ekspert Slovenije z referatom udeležila dr. Albina Nečak Lük

Projektna skupina je sodelovala tudi v dejavnostih drugih oddelkov Odbora za kulturno sodelovanje (CDCC):

- "Kulturne pravice, mediji in manjšine"
- "Balkan, etnično in kulturno stičišče" (Sofija)
- "Etnične manjšine, pouk jezika in izpopolnjevanje": interkulturene izmenjave izkušenj in razvoja (Graz, 6.-12. 11. 1995).

4. V okviru delovanja projektne skupine je bil pripravljen seznam najbolj pomembnih obstoječih učnih pripomočkov za pouk o človekovih pravicah, tako v šoli kot izven, kakor tudi z dejavnostmi v okviru prikaza o človekovih pravicah skozi grafični izraz.

## Posredovanje rezultatov

Že v letu 1996 so se že začele priprave na zaključno konferenco projektne skupine, ki bo v maju 1997 (21.-23. maj, Strasbourg), na kateri naj bi udeleženci sprejeli tudi skupno Deklaracijo.

Priprava zaključnega poročila je vsebinsko zajela nekatera temeljna vprašanja varstva kulturnih pravic:

- razvoj etičnega kodeksa, ki se nanaša na različnost in človekove pravice
- oblikovanje listine za izobraževanje in izpopolnjevanje, za učitelje, družbene, socialne in kulturne delavce
- razvoj in priprava osnutka priporočila o kulturnih pravicah in manjšinah

Glede na naravo dela v projektni skupini in sam namen zaradi katere je bila projektna skupina ustanovljena je vsebinsko najpomembnejša tretja alineja, ki omogoča oblikovanje smernic za razvoj v prihodnosti. Ob tem je zelo pomembno, da so posamezni eksperti (npr. g. Myklebust iz Norveške) dosledno zavzemajo za uveljavitev diktije - "kolektivnih" pravic manjšin na kulturnem področju, kar zaenkrat v drugih telesih Sveta Evrope še ni sprejeto.

Opravljen delo v naštetih posameznih dejavnostih projektne skupine (delavnice, pilotski projekti, case studies) dajejo dovolj podlage za prikaz posameznih izkušenj in za sintezo, ki naj prikaže možne obstoječe konkretne pozitivne oblike uresničevanja kulturnih pravic manjšin.

Izziv za nadaljnje delo pa je kako zasnovati varstvo manjšin in posameznikov, tako da bo možno preseči tudi nesporazume oz. konflikte situacije, ki nastajajo ob stiku različnih kultur.

Na končni konferenci bodo poleg predstavnikov držav, ki so sodelovale v posameznih dejavnostih projekta "Demokracija, človekove pravice, manjšine" sodelovale tudi druge države članice Sveta Evrope (do pet udeležencev iz vsake države). Na tej konferenci bi ob predstavitvi dosežkov in rezultatov odprli tudi nova vsebinska vprašanja na okroglih mizah. Uvodničarji k razpravi o posameznih novih temah so znane osebnosti, ki se ukvarjajo z zelo različnimi področji kulturnega življenja (npr. publicist Predrag Matvejevič).

### Prispevek Slovenije

V predstavitvi projektov je Slovenija vključena v projekt "Zgodovina in identiteta", kjer sodelujejo predstavniki Avstrije, Češke, Madžarske, Slovaške in Slovenije (ekspert in koordinator za Slovenijo mag. Sonja Novak Lukanovič).

V program Case studies je vključena študija o dvojezičnem izobraževanju v Sloveniji. Na podlagi študijskega obiska ekspertov Sveta Evrope je gospod Birzea pripravil poročilo, ki je že izšlo kot publikacija Sveta Evrope. V tej študiji je izredno pohvalno ocenil uresničevanje pravic narodnih manjšin na področju izobraževanja v Sloveniji. V poročilu g. Audigerja je izraženo mnenje, "da pomeni dvojezično šolstvo v Sloveniji izjemen primer, ki bi moral biti predstavljen širši javnosti (DE CS/SE/DHMR/97, str.17)

Eksperti iz Slovenije so sodelovali tudi na posameznih seminarjih in delavnicah kjer so predstavili način uresničevanja pravic narodnih manjšin v Sloveniji.

Potek dela projektne skupine v letih 1993-1997 dokazuje, da gre za izredno živo in dinamično področje. Kvantiteta in kvaliteta opravljenega dela pokaže, da so vsi sodelujoči poleg ekspertnega znanja vložili tudi veliko osebnega truda in prizadevanja.

Delo projektne skupine pa bo zaključeno, ko bodo rezultati posredovani tako predstavnikom manjšin kot tudi vladnim in nevladnim organizacijam, ki se ukvarjajo z vprašanji demokracije, manjšin in človekovih pravic.

V oceni delovanja projektne skupine je potrebno poudariti, da je opravljeno delo na tem izrazito interdisciplinarnem področju pokazalo, da obstaja veliko različnih poti do

skupnega cilja, ki bi ga lahko preprosto označili kot "sožitje različnosti". Načrtovani pristop k zaključni konferenci, ki naj poleg predstavitve rezultatov odpre tudi možne poti izpopolnjevanja in izboljšanja položaja manjšin v prihodnje pomeni izziv tako za teorijo, kot tudi za izvajalce vladne politike.

Zavzemanje za oblikovanje "kodeksa" na področju kulturnih pravic, ki naj zajame tudi kolektivne pravice pomeni bistven kvalitativen premik od do sedaj priznanega načela spoštovanja zgolj individualnih pravic pripadnikov posameznih manjšinskih skupnosti. Za dosego ciljev multikulturne družbe pa bo potrebno, tako kot to potrjujejo tudi izsledki navedenih študij, upoštevati oba elementa, tako kolektivne pravice do kulturne dediščine, identitete in participacije, kot tudi individualne, do izbire, do spoštovanja in uveljavljanja celote človekovih pravic za vsakega posameznika. Skozi dejavnost projektne skupine so se izoblikovali posamezni elementi pojmov "demokracije, človekovih pravic in manjšin" in jim dali konkretno vsebino. Raznolikost, ki označuje življenje vsake posamezne skupine je obogatila uvodna poročila držav o izvajanju manjšinske politike. Konkretni primeri dobre prakse utrjujejo zaupanje v pozitivne oblike sožitja tako med posamezniki kot tudi med različnimi skupinami in z svojim univerzalnim sporočilom presegajo poenostavljeno delitev na "nove" in "stare" demokracije, manjšine in človekove pravice.

#### **Gradivo:**

1. Projekt "Demokracija, človekove pravice, manjšine. - Prispevek k izobraževanju - primeri dobre prakse. Francois Audiger, DECS/SE/DHRM(97) 1, Strasbourg, marec 1997
2. A programme of case studies concerning the inclusion of minorities as factors of cultural policy and action Bilingual education in Slovenia, Report by Cesar Birzea, DECS/SE/DHRM (96) 5, Strasbourg 1996
3. Les Droits culturels au Conseil de L'Europe (1949-1997) DECS/SE/DHRM(97) 5, Strasbourg, 1996
4. Document de synthese du project partie sur la theorie et les concepts exemples de pratiques positives, Therese Mangot, februar 1997
5. Implementation of the project "Democracy, human rights, minorities". - Secretariat Memorandum DECS/SE/DHRM(96) 2, Prepared by Directorate of education, culture and sport.
6. Presentation Generale des Travaux- Etienne Grosjean DESS/SE/DHRM(97) 6